

*Пузанова Т.А., ад'юнкт ХНУВС
Науковий керівник:
к.ю.н., доц. Г.В. Джагунов,*

Дія принципу пріоритету прав людини і громадянина в державній службі України

Сьогодні дуже актуальним є питання розгляду принципу пріоритету прав людини і громадянина та його безпосередньої дії в діяльності державної служби. Тенденція розвитку інституту прав людини знаходить свій прояв у тому, що нині абсолютна більшість держав визнали існування проблем втілення і захисту невід'ємних, «природних» прав і свобод людини та необхідність поступового розв'язання таких проблем. Вони погодились вважати закріплений у Загальній декларації прав людини мінімально необхідний перелік назв прав і свобод своєрідним пакетом взірців, на які мусить орієнтуватися політика кожної цивілізованої, демократичної держави; домовились про створення міжнародних (наддержавних чи міждержавних) органів, котрі ними ж уповноважені відслідковувати стан дотримання прав людини у відповідних державах-учасниках та піддавати його своєму контролю і впливу, а також дали згоду на виконання рекомендацій і рішень цих органів; дійшли консенсусу щодо процедури розгляду питань, пов'язаних із порушеннями прав людини у різних державах та визначенням заходів міжнародного реагування на такі порушення.

Проте у розвитку всесвітнього інституту прав людини досить рельєфно виявляється й інша, — зрештою, протилежна — загальна тенденція, а саме: урізноманітнення конкретного змісту і обсягу прав людини залежно від країни.

Розмежування між поняттями «права людини» і «права громадянина» безпосередньо впливає із розрізнення громадянського суспільства і держави, переборює однобічний розгляд людини у її взаємозв'язку тільки з державою, розширює сферу її самовизначення. Людина як така наділяється автономним полем діяльності, де рушійною силою виступають її індивідуальні інтереси. Реалізація таких інтересів здійснюється в громадському суспільстві, яке засновується на приватній власності, сім'ї, усіх формах особистого життя, і спирається на природні права людини, що належать їй від народження. Держава, утримуючись від втручання в ці стосунки, покликана захищати їх не тільки від свого, але і від будь-якого втручання. Таким чином, у громадянському суспільстві на основі прав людини створюються умови для самовизначення особи, забезпечення її автономії і незалежності від будь-якого незаконного втручання.

Права громадянина охоплюють сферу стосунків індивіда з державою, у якому він розраховує не тільки на відмежування своїх прав від незаконного

втручання, але і на активне сприяння держави в їх реалізації. Статус громадянина впливає з його особливого правового зв'язку з державою — інституту громадянства (ст. 4 Конституції України)[1]. І.Ф. Демидов з цього приводу відзначає, що поняття «права людини» більше властиве міжнародному праву, а «вплітаючись у тканину внутрішньодержавного права (законодавства), категорія «права людини» трансформується в поняття «права і свободи людини і громадянина» [2, с. 20]. Сучасній Конституції України теж властиве розмежування термінів «людина» і «громадянин». Більшість статей розділу II Конституції починаються словами: «Кожен має право...» [3, с. 69]. Такий підхід узгоджується із законодавчою практикою міжнародного співтовариства. За загальновизнаними нормами міжнародного права невід'ємні права і свободи кожної людини, незалежно від наявності у неї громадянства, мають поважатися будь-якою державою. Ця гуманна норма забезпечується ст. 26 Конституції України[2], відповідно до якої іноземці та особи без громадянства мають такі самі права, свободи і обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами України і міжнародними договорами.

Правовим наповненням зазначеного принципу є його поєднання з нормами, які містяться в статтях 55 та 56 Конституції України[1], що гарантують судовий захист порушених прав та право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, а також право на відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Державний службовець зобов'язаний завжди пам'ятати, що сприяння утвердженню пріоритету прав і свобод людини і громадянина є важливим завданням його діяльності.

Службовець не повинен чинити дії, які порушують права, свободи і правомірні інтереси громадянина, групи або груп громадян, створювати перешкоди для здійснення цих прав, свобод і задоволення інтересів, вимагати виконання не передбачених законом обов'язків. Службовець під час виконання своїх повноважень у стосунках із громадянами за будь-яких обставин має поводитися коректно, стримано, ввічливо та неупереджено. Його поведінка повинна бути такою, щоб громадянин був упевненим, що йому сприятимуть і нададуть необхідну допомогу в усіх його правомірних діях і вимогах.

Література: 1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Голос України. — 1996, — 27 лип. № 138;
2. Демидов И.Ф. Проблема прав человека в российском уголовном процессе (Концептуальные положения). — М.: НИИ проблем укрепления законности и правопорядка, — 1995, — с. 92.;
3. Коментар до Конституції України / Авер'янов В.Б., Бойко В.Ф., Борденюк В.І., Ворсінов Г.Т., Гринчишин В.А. — 2-е вид., випр. й доп. — К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, — 1998, — 410 с.